

УДК 339.9.314/327(4-6ЄС)

© Людмила Стрільчук* (Луцьк)
© Василь Притулюк** (Луцьк)

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У статті доведено, що сучасні міграційні процеси несуть із собою кардинальні зміни у приймаючі суспільства, що пов'язані не просто із збільшенням питомої ваги мігрантів різних національностей, релігій та культур, але й із соціокультурними трансформаціями, які загрожують національним ідентичностям та культурам. Країни ЄС, що в останні десятиліття прийняли мільйонні потоки мігрантів із країн Близького Сходу, постали перед низкою проблем економічного, соціального та культурного характеру.

Простежено причини активізації потоку мігрантів до країн ЄС через дестабілізацію ситуації на Близькому Сході (війни, революції, терористичні дії, демографічні проблеми та недостатню кількість життєвих ресурсів). Доведено, що частина мігрантів складно адаптується (або не здатна до адаптації) у приймаючих суспільствах, а тому відбувається культурна та релігійна асиміляція європейських країн мігрантами. Саме тому більшість країн ЄС, які прийняли мігрантів у попередні десятиліття, постали перед проблемою соціальних, культурних та релігійних трансформацій. Наслідком таких трансформацій стало, наприклад, офіційне визнання у Франції ісламу як другої державної релігії.

Ключові слова: міграційні процеси, еміграція, сучасний світ, суспільні трансформації, соціально-культурні трансформації, релігія, культура, ідентичність, міжнародні відносини, міжнаціональні взаємини, Європейський Союз, Близький Схід, іслам.

Liudmyla Strilchuk (Lutsk)
Vasyl Prytuliuk (Lutsk)

MIGRATION PROCESSES IN THE MODERN WORLD AS A FACTOR OF SOCIAL AND CULTURAL TRANSFORMATION

The article argues that modern migration processes bring about fundamental changes in host societies, which are associated not only with an increase in the proportion of migrants of different nationalities, religions and cultures, but also with socio-cultural transformations that threaten national identities and cultures. The countries of the European Union, which have received millions of migrants from the Middle East in recent decades, have faced a number of economic, social and cultural problems.

The article traces the reasons for the intensification of the flow of migrants to the European Union due to the destabilization of the situation in the Middle East (wars, revolutions, terrorist acts, demographic problems and lack of vital resources). It is proved that some migrants have difficulty adapting (or are not able to adapt) in host societies, and therefore, cultural and religious assimilation of European countries by migrants who not only try to preserve traditional forms and ways of life, but also try to spread their own way of life in host societies. That is why most EU countries that received migrants in previous decades faced the problem of social, cultural and religious transformations. The result of such transformations was, for example, the official recognition of Islam as the second state religion in France.

---

* д.і.н., професорка, завідувачка кафедри всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Doctor of History, Professor, Head of the Department of World History, Lesya Ukrainka Volyn National University.
orcid.org/0000-0002-0700-6080
e-mail: stirilchuk.lyudmila@vnu.edu.ua

** аспірант кафедри всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Postgraduate Student, Department of World History, Lesya Ukrainka Volyn National University.
orcid.org/0009-0006-7462-5136
e-mail: prytuliuk.vasyl@vnu.edu.ua

In addition, large flows of migrants require additional financial costs, such as social benefits, from host countries, undermining economic stability. Migrants bring their language, culture, values, and mentality to the societies where they settle, posing a threat to the identity of entire nations. That is why mass migration of people with different religion, culture and identity poses a number of threats to host societies. And these threats are quite delayed in time, and therefore difficult to predict.

Keywords: migration processes, emigration, modern world, social transformations, socio-cultural transformations, religion, culture, identity, international relations, interethnic relations, European Union, Middle East, Islam.

Постановка наукової проблеми та її значення. Тисячолітня історія людства має численні приклади гострої нестачі життєво важливих ресурсів, з якою стикалися як окремі люди, так і цілі суспільства. Відомі також і інші обставини, як-от голод, епідемії, природні катаклізми, що призводили до переселення/міграції цілих племен та народів. Сучасний світ є наслідком цих та інших міграційних процесів. І якщо давня історія рясніє прикладами таких переселень, то у сучасному світі міграційні процеси набули насправді глобального характеру. Останні двадцять–тридцять років позначилися небаченими досі (за чисельністю та віддаленістю) міграційними процесами, які окрім переміщення значних груп людей, несуть із собою потужні соціокультурні трансформації у суспільства, що приймають мігрантів. Названа проблема набула гострої актуальності, зокрема для країн Європейського Союзу, приклад якого і запропоновано розглянути у цій статті.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням сучасних міграційних процесів та їхнього впливу на соціокультурні трансформації займаються історики, демографи, соціологи та політологи. Серед цитованих у дослідженнях зарубіжних авторів найперше варто згадати американських дослідників Дж. Бхагваті та Е. Валлерстайна. Вітчизняні дослідники, серед яких С. Білошицький, Н. Пак, Л. Стрільчук, Б. Шапталов, С. Якубовський, які аналізують вплив міграційних потоків із Близького Сходу на соціокультурні трансформації у країнах Європи, одностайно сходяться на думці, що міграція несе чимало загроз європейській ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Не секрет, що сучасні міграційні процеси головно націлені у країни Європейського Союзу, які в останні десятиліття прийняли мільйонні потоки мігрантів із країн Близького Сходу. Масова міграція жителів арабських країн поставила на порядок денний перед Європою низку проблем економічного, соціального та культурного характеру. Вдамося до короткого аналізу причин цього явища. Так от, головними важелями сьогодні, які спричиняють міграції, є: недостатня кількість харчових запасів та запасів питної води; війни, зміни політичних режимів, національно-релігійні утиски та політичні переслідування; екологічні катастрофи та природні аномалії.

За оцінками ООН, кількість міжнародних мігрантів щорічно стрімко зростає. До 2016 року вона досягла понад 250 млн осіб проти 175 млн у 2000 році та 154 млн у 1990 році, збільшившись, таким чином, на понад 50%. Найбільший приріст кількості міжнародних мігрантів припав на період 2000–2010 років, коли вона щорічно збільшувалася в середньому на 4,6 млн осіб (на 2,3%). У 1990–2000 роках середньорічний приріст становив 2 млн (1,2%) осіб, а у період 2010–2015 років кількість мігрантів становила 3,6 млн осіб щорічно, що визначається як 1,6%¹. На сьогодні спостерігається помітна тенденція постійного збільшення кількості мігрантів. Одним із найбільших джерел сучасної міграції є регіон Близького Сходу, де в останні десятиліття, з одного боку, відбуваються численні воєнні конфлікти, а з іншого боку, відбувається стрімке зростання кількості населення, яке відчуває гострий дефіцит життєво важливих ресурсів, як-от питної води та їжі.

Про те, що війна має відчутний вплив на міграцію, нині знає кожен українець. За даними Організації Об'єднаних Націй, кількість українських мігрантів, які перебувають за кордоном, станом на вересень 2023 року складала 6,2 млн², а на початку 2022 року ця цифра була значно вищою, оскільки на перші місяці російського вторгнення в Україну ця цифра наближалася до 10 млн³. У представленій статті автори свідомо опускають аналіз міграційних потоків з України, цій проблемі варто присвятити окреме дослідження. Увага ж буде зосереджена на регіоні Близького Сходу, який у релігійному, культурному та ментальному плані є надзвичайно відмінним від країн ЄС, до яких у досліджуваний період спрямовувалися мігранти.

Не секрет, що окрім кардинальних соціокультурних трансформацій, що несуть із собою міграційні процеси, вони ж становлять і численні виклики та проблеми для приймаючих суспільств. Деякі із цих викликів є очевидними і, найперше, пов'язані з економічними моментами, інші ж є більш прихованими і мають тривкий ефект гібридних загроз.

Аналізуючи міграцію як явище, варто зауважити, що впродовж останніх десятиліть загальною тенденцією міграційних потоків є її економічна складова. Основні потоки мігрантів завжди спрямовуються із держав із низьким рівнем доходів мігрантів у країни із більш високим економічним рівнем. Тому країни ЄС є економічно дуже привабливими для міжнародних мігрантів із регіону Близького Сходу та країн Африки. Окрім того, географічна близькість (порівняно з Америкою чи Океанією) є додатковим фактором, що зумовлює міграцію саме у цьому напрямку.

Країни Євросоюзу приваблюють потенційних мігрантів достатньою кількістю робочих місць, а у випадку, коли йдеться про колонії колишніх західноєвропейських держав, то і знаннями мови (французької, англійської), що є додатковим стимулюючим фактором поряд із традиційними культурними та торговельними зв'язками. Згідно зі статистикою, кількість іммігрантів у країни Західної Європи у 90-х роках ХХ століття щорічно становила близько 180 тис. осіб. Окрім того, у рамках західноєвропейської інтеграції було створено і активно розвивається спільний ринок робочої сили, котрий передбачає свободу переміщення працівників між країнами ЄС та уніфікацію трудового законодавства, що є досить привабливим для мігрантів.

Відомо, що впродовж 1990–2015 років приріст мігрантів сягнув понад 25 млн осіб (в середньому 1 млн на рік), із них 22% припадає на мігрантів із країн Близького Сходу та Азії і 18% — на мігрантів із Африки. Решта це мігранти із країн Східної та Центральної Європи й Америки. Загалом у період 1990–2015 років кількість мігрантів збільшилася фактично у 75% країн світу⁴. Як відомо, в останнє десятиліття мешканці Близького Сходу та Африки вдавалися до міграції через війну та загрозу життю, адже саме в цих регіонах постійно відбувалися нові збройні заворушення, внаслідок чого серед постраждалих були десятки й сотні людей, в основному мирне населення⁵. Головними дестабілізуючими чинниками міграційних процесів в останні десятиліття стали широкомасштабні збройні конфлікти в Сирії, Лівані, Ємені, Іраку⁶.

Власне, у сучасному світі через економічні, політичні причини та війни кількість мігрантів сягнула величезної цифри, утворивши «своєрідну націю мігрантів», тому недаремно проблема міграції на сьогодні стала однією із глобальних проблем людства. Адже окрім свіжих трудових ресурсів, міграційні потоки несуть у собі цілу низку проблем для приймаючих країн, серед них:

- наростання протиріч між громадянами приймаючого суспільства та мігрантами, що проявляється через зростання соціальної напруженості у місцях концентрації мігрантів у зв'язку із доступністю сфери медичного обслуговування та освіти;
- посилення расової та національної ворожнечі, ксенофобії;
- загострення економічних протиріч, що проявляються у небажанні виплачувати або збільшувати різноманітні соціальні допомоги; різниця у заробітній платні між мігрантами та національними громадянами (що увиразнюється у значно нижчому рівні життя мігрантів тощо);
- складнощі культурної, мовної, релігійної адаптації, з якими стикаються вихідці з Африки та Азії у країнах ЄС, що призводить до відчуження або агресивного сприйняття європейського соціуму з боку мігрантів;
- проблеми збереження ідентичності. Тут йдеться навіть не про національну ідентичність кожної із країн Європи, а радше про так звану «європейську ідентичність».

Кожну із вищеназваних проблем вважаємо за доцільне проаналізувати більш детально, адже саме у цих проблемах, на переконання авторів, криються приховані загрози для країн Європи від міграційних процесів загалом та мігрантів зокрема. Щодо першої проблеми — наростання протиріч між громадянами приймаючого суспільства та мігрантами, варто наголосити, що ейфорія, яку на початку переживають мігранти з арабського сходу чи країн Африки, потрапивши до Європи, швидко змінюється болісною ностальгією. Адже ЄС це не лише високий рівень життя, необмежений доступ до прісної води, продовольчих ресурсів чи інших благ цивілізації. Європейські реалії — це також високі ціни, зовсім інші культурні та цивілізаційні цінності, відмінний менталітет тощо. Тому на зміну згаданих ейфорії приходять складнощі мовної, культурної, релігійної та економічної адаптації. Адже стати членом німецького чи французького суспільства не означає жити на рівні статків середньостатистичного німця чи француза, мати такий самий доступ до системи охорони здоров'я, освіти, працевлаштування, а значить, і рівня життя. Складність адаптації до реалій європейських країн веде за собою розчарування, ностальгію за батьківщиною, загострення соціальної напруженості між мігрантами та приймаючими суспільствами, депресії, а в окремих випадках і до озлоблення та агресії з боку мігрантів⁷.

Якими б загальнолюдськими і гуманістичними цінностями не керувався сьогодні світ, завжди знайдуться ті, хто вдається до проявів расової та національної дискримінації і ксенофобії. Далеко не всі європейські суспільства вирізняються, як, наприклад, французи, спокійним ставленням до змішаних шлюбів, ісламу і т.п. Прояви ксенофобії, расової та національної нетерпимості щодо мігрантів з боку європейців лише поглиблюють соціальну напруженість і конфлікти між приймаючими суспільствами та мігрантами.

Загострення економічних протиріч між мігрантами та національними громадянами — це іще один наслідок міграційних процесів, що пов'язаний із загостренням конкуренції на національних ринках праці. Окремі прояви таких протиріч простежуються і між мігрантами-працівниками та підприємцями, що проявляється у посиленні експлуатації з боку останніх через зменшення (або меншу) заробітної плати, небажанні збільшувати або взагалі виплачувати різні допомоги (приклад — Угорщина), що, до речі, є одним із основних факторів, що перешкоджають воз'єднанню родин трудящих мігрантів. Між розвиненими європейськими країнами і країнами, що розвиваються, звідки, власне, і походить міграція, стрімко збільшується розрив не лише в економічному розвитку, а й, зокрема, нерівноправними відносинами в галузі міграції висококваліфікованих кадрів, тобто так званого «витоку мізків».

Схожі висновки робить і американський вчений Дж. Бхагваті, котрий, досліджуючи проблеми сучасної міжнародної міграції, виділяє три аспекти. Зокрема, він констатує: «Найперше слід враховувати, що міграція з бідних країн у багаті дуже сильно відрізняється від поїздок у зворотному напрямі. Далі необхідно розрізнити міграцію кваліфікованої і некваліфікованої робочої сили. У першому випадку країни, що розвиваються, стикаються з проблемою «витоку мізків», а у другому вони розглядають еміграцію, як благо. По-третє, необхідно відокремлювали легальну міграцію від нелегальної, добровільну — від вимушеної, яка виникає у випадку збройних конфліктів або репресій (згідно із міжнародним правом, люди, що отримали статус біженців, наділяються певними (ширшими) правами, а країни, що їх приймають, — низкою обов'язків)»⁸.

У світі, на думку Дж. Бхагваті, наростає асиметрія між багатими та бідними країнами. Багаті країни намагаються залучати кваліфікованих іммігрантів, а тому змінюють свою імміграційну політику таким чином, аби збільшити наплив за рахунок обмеження доступу некваліфікованих працівників. Саме тому для мігрантів з Близького Сходу та Африки, що опинилися в Європі через вимушені обставини, як-от війни чи репресії, влаштуватися на європейському ринку праці досить складно, оскільки більшість із них є некваліфікованими працівниками. Такі мігранти вимушені жити на мізерні соціальні допомоги, а економічні протиріччя між ними та приймаючими суспільствами лише поглиблюються.

Мігранти — вихідці із регіону Близького Сходу чи країн Африки, які приїждять до країн Європейського Союзу, постають перед проблемою культурної, мовної та релігійної адаптації. Останніми роками усе більше актуалізуються питання позаекономічних наслідків міграції. Цілком очевидно, що переселення народів супроводжується деякими особливими явищами, пов'язаними із зіткненням та дифузією різних культур, релігійних та національних традицій, які дестабілізують приймаючі суспільства. На переконання дослідника міграційних процесів Б. Шапталова, трудова міграція у західний світ давно переросла першу фазу і веде до «формування сегрегованого суспільства за національно-етнічною ознакою». Поява етнічного протистояння пов'язана уже не із сезонною чи тимчасовою трудовою міграцією, а, швидше, з колонізацією. «Усвідомити цей факт заважає стереотип, що колонізацією можуть займатися лише європейці, а народи Азії та Африки повинні перебувати у пасивній статистиці. Так було раніше, отже так має бути і надалі. Однак часи змінюються і настав час зрозуміти, що тепер саме Європа та Північна Америка стали об'єктами колонізації»⁹. Прикладом може слугувати ситуація, що нині склалася у Франції, коли іслам є офіційно визнаною другою державною релігією, а кількість французів, що мають арабське чи африканське походження, наближається або дорівнює кількості етнічних французів.

Тому не дивно, що кількість голосів, які висловлюють занепокоєння з приводу наслідків міграційних процесів для сучасної західної цивілізації, з року в рік зростає. Так, наприклад, американський вчений Е. Валлерстайн вважає за неможливе припинити потік масової незаконної міграції з Півдня на Північ політичними заходами і прогнозує, що у найближчому часі мігранти із Півдня у країнах Півночі становитимуть від 30 до 50% від усього населення¹⁰.

Фактично усі міжнародні аналітики сходяться на тому, що міграційні потоки, які в останні роки спрямовані до країн ЄС, є загрозою соціокультурній сфері приймаючих країн, оскільки переважна

більшість мігрантів не бажає освоювати мову, культуру та базові цінності західноєвропейської цивілізації.

Як зауважує український дослідник С. Білошицький, в останні десятиліття практично усі провідні західні країни перейшли до асиміляційно-імміграційної моделі, яка отримала назву «миска салату» або «мультикультуралізм». Ця модель передбачає майже повну і повсюдну відмову від політики асиміляції (принаймні її явних форм). Замість формування великої нації відбувається процес ствердження «множинних» лояльностей, «сакралізації «різноманітності» походження культури та рас»¹¹.

Фактично аналіз міграційних процесів приводить до висновку про неминучість їхніх руйнівних наслідків для європейської цивілізації, адже окрім соціального напруження, загострення економічних та політичних протиріч, міграція несе із собою й загрозу ідентичності європейського суспільства.

Проблема збереження ідентичності для більшості країн Європи не нова. В останні десятиліття вона лише актуалізується й із національних проблем збереження ідентичності перетворилася у загальноєвропейську проблему особливо на тлі так званого «старіння європейських націй» та демографічного вибуху, що нині переживає арабський світ і Африка.

Говорячи про світову демографію, варто зазначити, що проблема «демографічного вибуху» або прискороеного зростання народонаселення планети, залишається найважливішим фактором, що визначає динаміку глобальних міграцій. Вважається, що до XIX століття на планеті проживав 1 млрд населення, на початку XX століття — 1,5–2 млрд, станом на 1960 рік — 2,5 млрд, на 1980 рік — 4,4 млрд, на поч. XXI століття — більше 6 млрд, а станом на 2015 рік — 7,5 млрд населення¹². Демографи відзначають, що із середини XX століття відбувається безпрецедентне в історії людства як за темпами, так і в абсолютних величинах зростання чисельності світового населення. Як наслідок, це призвело до неконтрольованого розширення/збільшення чисельності людських популяцій. На сьогодні, за даними Американського бюро перепису населення світу, загальна кількість населення Землі збільшується зі швидкістю 1000 осіб на годину або 80–90 млн осіб у рік¹³.

Демографи також вважають, що ситуація на планеті ускладнюється тим, що основний приріст населення відбувається у країнах, що розвиваються. За даними дослідницької групи Великобританії, до 2035 року імовірно є зростання населення планети до 8,5 млрд осіб, причому 98% зростання припадатиме на менш розвинені країни: впродовж зазначеного періоду, за прогнозами експертів, населення країн Південної та Центральної Африки зросте на 81%, а Близького Сходу — на 132%¹⁴.

Аналіз статистичних даних підтверджує правильність прогнозів, адже впродовж останніх десятиліть населення низки близькосхідних країн зростає надзвичайно швидкими темпами. Так, за оцінками експертів, населення Єгипту з 57,7 млн у 1995 році зросло до 80 млн у 2015 році (Іраку, відповідно, з 21 млн до 36 млн, Ірану — з 64,8 до 106,6 млн, Саудівської Аравії — з 18,6 до 34,4 млн і т.д.)¹⁵. Водночас кількість жителів європейських країн залишиться або незмінною, або має помітні тенденції до зменшення.

Підсумовуючи, вважаємо за необхідне зазначити, що міграція має доволі багатогранні економічні, політичні та соціокультурні наслідки, а самі мігранти стають дедалі важливішим фактором політики як країн походження, так і країн, де вони осідають. Серед основних загроз, що несе у собі масова міграція, виділимо:

- по-перше, загрозу територіальній цілісності. Механізми експансії через зміну етнічного складу населення є незворотними тенденціями у сучасному світі. При цьому зміна етнічного складу населення за порівняно стислий період часу, звісно ж, призводить до загострення міжетнічних проблем;

- по-друге, зростання політичної нестабільності. Неконтрольована міграція впливає на політичну стабільність країн Європи, оскільки суспільна і політична активність мігрантів та етнічний сепаратизм відчутно обмежують функціонування соціальних, правових та політичних європейських інститутів. Політизація міграційних процесів проявляється у спробах переселенців висувати й обстоювати власні соціально-економічні, політичні та культурні інтереси за допомогою різноманітних радикальних рухів і навіть політичних партій;

- по-третє, загрозу поширення тероризму, яка виникає унаслідок того, що мігранти часто виступають у ролі перевізників «живого товару», зброї, наркотичних речовин тощо. Наприклад, згідно із заявою уряду Лівану, близько 2% біженців із Сирії, які прямують до країн Європейського Союзу, є членами терористичного угруповання «Ісламська держава». Не виключено, що декілька тисяч бойовиків цієї організації мігрують до Європи цілеспрямовано, задля створення мережі нелегальних резидентур і підготовки масштабних терористичних актів (які, до речі, почастишали в Європі у останні десятиліття);

- по-четверте, загрозу трансформації існуючої системи міжнародних відносин всередині ЄС та у світі. В умовах масової міграції частина країн Євросоюзу вживає заходів, аби не допустити на власну територію мігрантів із арабського сходу та Африки. З-поміж інших заходів, як приклад, наведемо заяви про готовність використовувати власні збройні сили задля недопущення мігрантів на свої території, які зробили Угорщина, Хорватія, Фінляндія, Чехія та Австрія;

- по-п'яте, загроза втрати ідентичності. Національні європейські суспільства зокрема і уся Європа загалом на початку XXI століття стикнулася із гострою проблемою — збереження власної ідентичності (мовної, культурної, релігійної, ментальної, етнічної). Враховуючи зростаючу кількість мігрантів, які практично не піддаються асиміляції, проблема втрати ідентичності залишається лише питанням часу, як не сумно це констатувати. В умовах інтенсивної міграції кардинально змінюється етнічний склад населення європейських країн (що ми нині спостерігаємо у Франції);

- по-шосте, загострення економічної та соціальної напруженості. Масове неконтрольоване переселення іноземних громадян у благополучні європейські країни однозначно погіршує там соціально-економічну ситуацію, включаючи неконтрольовану ситуацію на національних ринках праці та процвітання «тіньової економіки».

Окрім того, сучасна масова міграція населення Близького Сходу та Африки до європейських країн несе із собою загрозу поширення епідемій та інфекційних захворювань, дегуманізацію у ставленні приймаючих суспільств до мігрантів і, як результат, загрози, пов'язані із деформацією соціально-демографічної структури населення в статевих та вікових сегментах, адже зміна статево-вікової структури європейських суспільств також загрожуватиме радикальною зміною соціокультурної ситуації в системі освіти, де частка мігрантів ставатиме усе більшою, аніж у дорослому сегменті суспільства.

Масштабність міграційних потоків перетворила неконтрольовану міграцію в одну із глобальних суспільних проблем і змусила всі країни розглядати її як кризове явище. Рішення про міграцію часто мають різні причини: економічні, соціальні, політичні, особистісні. Як правило, вирішальним фактором є надія на те, що покращиться індивідуальна ситуація. Однією з відмінних рис сьогоденної кризи є злиття декількох міграційних потоків — легальної та нелегальної, економічної міграції та біженців в один потужний потік. До причин виникнення міграційної кризи можна віднести: відсутність у великій кількості громадян Близького Сходу можливості працевлаштування на батьківщині; нестабільна економічна ситуація; значне зубожіння та високий ризик померти від голоду на батьківщині; бажання отримати гідну освіту та роботу; захист від політичних переслідувань; демографічну кризу; соціальну несправедливість; природні катаклізми, що загрожують здоров'ю та життю людей, усе це — з одного боку, та висока ймовірність опинитися в епіцентрі воєнних подій; неготовність та неузгодженість дій країн ЄС як реципієнтів міжнародних мігрантів.

Вагомим наслідком масового напливу біженців із зон збройних конфліктів Близького Сходу є навантаження на бюджети країн Європейського Союзу, що відчутно впливає на рівень життя населення приймаючих країн, і як наслідок, на наростання антиміграційних настроїв. Міграційна криза завдала суттєвих ударів по рівню благополуччя європейців та призвела до виникнення етноконфесійних конфліктів, поставила на порядок денний кран ЄС питання збереження культурної ідентичності.

¹ С. Білошицький, *Міграційні процеси як фактор соціокультурної трансформації європейського та українського суспільства* [Migration Processes as a Factor in the Socio-Cultural Transformation of European and Ukrainian Society], in «Етнополітичний контекст суспільних трансформацій у сучасній Україні», Київ, 2017, с. 394.

² *Кількість мігрантів з країни може перевищити 2022 рік, НАБУ це пов'язує з опалювальним сезоном* [The Number of Migrants Leaving the Country May Exceed That of 2022, Which NABU Attributes to the Heating Season], URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/3/706217/>

³ *Кількість українців та їх міграція за кордон через війну* [The Number of Ukrainians and Their Migration Abroad Due to the War], URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-killist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>

⁴ Л. Стрільчук, *Міграційні процеси в сучасному світі: фактор соціально-культурної трансформації чи гібридна загроза?* [Migration Processes in the Modern World: a Factor of Socio-Cultural Transformation or a Hybrid Threat?], in «Public History: Selected Issues», Riga, Baltija Publishing, 2024, с. 168–170.

⁵ Н. Пак, *Неконтрольована міграція як загроза безпеці країн Європейського Союзу* [Uncontrolled Migration as a Threat to the Security of European Union Countries], in «Вісник КНУ імені Тараса Шевченка», 2016, № 44–45, с. 30–32.

⁶ С. Якубовський, *Міграційна політика ЄС: еволюція та соціально-економічні наслідки* [EU Migration Policy: Evolution and Socio-Economic Consequences], in «Міграційна політика ЄС: стан, виклики та перспективи: наук.

практич. симпозиум, присвяч. 15-річчю міжнар. дня мігранта та 25–73 річчю міжнар. конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів та їх сімей (Одеса, 18 грудня 2015 р.)», Одеса, Фенікс, 2015, с. 12–17.

- ⁷ Л. Стрільчук, *Міграційні процеси в сучасному світі: фактор соціально-культурної трансформації чи гібридна загроза?* с. 160–179.
- ⁸ Дж. Бхагвати, *В захисту глобалізації* [In Defence of Globalisation], Москва, Ладомир, 2005, с. 280–281.
- ⁹ Б. Шапталов, *Російська експансія: бий першим або загинеш!* [Russian Expansion: Strike First or Die!], Київ, Алгоритм, 2005, с. 354–355.
- ¹⁰ Е. Валлерстайн, *Опісля лібералізму* [After Liberalism], Київ, 2009, с. 27–29.
- ¹¹ С. Білошицький, *Міграційні процеси як фактор соціокультурної трансформації європейського та українського суспільства*, с. 422.
- ¹² *На Землі проживає майже 7,3 млрд осіб — американські демографи* [There are Almost 7.3 Billion People Living on Earth, According to American Demographers], URL: <https://www.unian.ua/health/worldnews/1229321-na-zemli-projivae-mayje-73-mlrd-osib-amerikanski-demografi.html>
- ¹³ *Офіційний сайт Бюро перепису США* [Official Website of the United States Census Bureau], URL: <http://www.census.gov/>
- ¹⁴ R. Norton-Taylor, *Revolution, Flashmobs, and Brain Chips. A Grim Vision of the Future*, in «The Guardian», 2007, 9 April, URL: <https://www.theguardian.com/science/2007/apr/09/frontpagenews.news>
- ¹⁵ *Близький Схід: міжнародна безпека, регіональні відносини та перспективи для України* [The Middle East: International Security, Regional Relations and Prospects for Ukraine], Київ, «Фоліант», 2008, с. 111–116.

References

1. Bkhahvaty Dzh., V zashchytu hlobalyzatsyy [In Defence of Globalisation], Moskva, Ladomyr, 2005, 420 s.
2. Bilohytskyi S., Mihratsiini protsesy yak faktor sotsiokulturnoi transformatsii yevropeiskoho ta ukrainskoho suspilstva [Migration Processes as a Factor in the Socio-Cultural Transformation of European and Ukrainian Society], in «Etnopolitychnyi kontekst suspilnykh transformatsii u suchasni Ukraini», Kyiv, 2017, s. 394–471.
3. Blyzkyi Skhid: mizhnarodna bezpeka, rehionalni vidnosyny ta perspektyvy dlia Ukrainy [The Middle East: International Security, Regional Relations and Prospects for Ukraine], Kyiv, «Foliant», 2008, 566 s.
4. Kilnist mihrantiv z krainy mozhe perevyschyty 2022 rik, NABU tse poviazue z opaliuvalnym sezonom [The Number of Migrants Leaving the Country May Exceed That of 2022, Which NABU Attributes to the Heating Season], URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/3/706217/>
5. Kilnist ukraintiv ta yikh mihratsiia za kordon cherez viinu [The Number of Ukrainians and Their Migration Abroad Due to the War], URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilnist-ukraintiv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>
6. Na Zemli prozhyvaie maizhe 7,3 mlrd osib — amerykanski demohrafy [There are Almost 7.3 Billion People Living on Earth, According to American Demographers], URL: <https://www.unian.ua/health/worldnews/1229321-na-zemli-projivae-mayje-73-mlrd-osib-amerikanski-demografi.html>
7. Norton-Taylor R., Revolution, Flashmobs, and Brain Chips. A Grim Vision of the Future, in «The Guardian», 2007, 9 April, URL: <https://www.theguardian.com/science/2007/apr/09/frontpagenews.news>
8. Ofitsiinyi sait Biuro perepysu SShA [Official Website of the United States Census Bureau], URL: <http://www.census.gov/>
9. Pak N., Nekontrolovana mihratsiia yak zahroza bezpetsi krain Yevropeiskoho Soiuzu [Uncontrolled Migration as a Threat to the Security of European Union Countries], in «Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka», 2016, № 44–45, s. 30–34.
10. Shaptalov B., Rosiiska ekspansiia: byi pershyim abo zahynesh! [Russian Expansion: Strike First or Die!], Kyiv, Alhorytm, 2005, s. 350–372.
11. Strilchuk L., Mihratsiini protsesy v suchasnomu sviti: faktor sotsialno-kulturnoi transformatsii chy hibrydna zahroza? [Migration Processes in the Modern World: a Factor of Socio-Cultural Transformation or a Hybrid Threat?], in «Public History: Selected Issues», Riga, Baltija Publishing, 2024, s. 160–179.
12. Vallerstain E., Opislia liberalizmu [After Liberalism], Kyiv, 2009, 321 s.
13. Yakubovskiy S., Mihratsiina polityka Yes: evoliutsiia ta sotsialno-ekonomichni naslidky [EU Migration Policy: Evolution and Socio-Economic Consequences], in «Mihratsiina polityka Yes: stan, vyklyky ta perspektyvy: nauk-praktych. sympozium, prysviach. 15-richchiu mizhnar. dnia mihranta ta 25–73 richchiu mizhnar. konventsii pro zakhyst prav usikh trudiashchykh-mihrantiv ta yikh simei (Odesa, 18 hrudnia 2015 r.)», Odesa, Feniks, 2015, s. 12–19.